

Sygn. akt VI ACa 1122/13

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Agata Zajac

Sędziowie: SA Krzysztof Tucharz

SO (del.) Jadwiga Smołucha

Protokolant: sekr. sąd. Agnieszka Pawłowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 21 lutego 2014 r.

sprawy z powództwa Stowarzyszenia (...) w K.

przeciwko Ł. S. (1)

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji powoda

od wyroku zaocznego Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 23 kwietnia 2013 r., sygn. akt XVII AmC 3908/12

p o s t a n a w i a :

uchylić zaskarżony wyrok i umorzyć postępowanie w sprawie.

Sygn. akt VI ACa 1122/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 2 maja 2012 r. powód Stowarzyszenie (...) z siedzibą w K. wniósł o uznanie za niedozwolone postanowień wzorca umowy stosowanych przez pozwanego Ł. S. (2) w brzmieniu: „(...)gwarantuje zwrot wartości towaru. Pieniądze zostaną przelane na wskazane konto klienta lub na wyraźne życzenie klienta wysłane przekazem pocztowym (w tym wypadku koszt nadania przekazu zostanie odliczony od zwracanej kwoty). Koszty dostawy nie podlegają zwrotowi, klient płaci również za odesłanie towaru..”.

Wyrokiem zaocznym z dnia 23 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił powództwo w uzasadnieniu wskazując, że powód nie posiada legitymacji czynnej do wytoczenia powództwa w przedmiotowej sprawie, albowiem w jego działalności statutowej nie mieści się ochrona interesów konsumentów. Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 479³⁸ k.p.c., w myśl którego powództwo w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone wytoczyć może organizacja pozarządowa, do której celów należy ochrona interesów konsumentów, oraz część regulaminu powoda, określający cele działania powodowego stowarzyszenia, w których to celach nie ma mowy o ochronie interesów konsumentów. Jednocześnie Sąd Okręgowy stwierdził, że gdyby powód posiadał legitymację do wniesienia przedmiotowego powództwa, to powództwo zasługiwałoby na uwzględnienie.

Od powyższego wyroku apelację wniósł powód, zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie art. 479³⁸ § 1 k.p.c. poprzez nietrafne uznanie, że powód jako stowarzyszenie zwykle nie posiada legitymacji czynnej do wytoczenia powództwa o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, gdyż nie można uznać, że cele Stowarzyszenia mówią o ochronie interesów konsumenta i możliwości inicjowania postępowań sądowych. Podnosząc powyższy zarzut powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie na rzecz powoda od pozwanego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja skutkowałą zmianą zaskarżonego wyroku jednakże w sposób odmienny od wnioskowanego przez skarżącego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie zachodzi przeszkoda procesowa w postaci rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku, wynikająca z art. 479⁴³ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem wyrok prawomocny, uznający postanowienie wzorca umowy za niedozwolone i zakazujący jej stosowania ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania tego postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.

Rozszerzona prawomocność materialna wyroków stanowi przeszkodę procesową dla ponownego rozpoznawania sprawy dotyczącej uznania za niedozwolone postanowień wzorców umowy, które zostały uznane za niedozwolone prawomocnymi wyrokami wpisanymi do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. Wpisanie do rejestru wzorca umowy uznanego za niedozwolony wyłącza ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, przeciwko temu samemu przedsiębiorcy. Kwestia ta słusznie nie budzi wątpliwości, bowiem trudno wymagać aby dla swej skuteczności prawo wymagało wielokrotnego zakazania temu samemu przedsiębiorcy stosowania tej samej, skonkretyzowanej klauzuli umownej stosowanej w tym samym wzorcu umowy.

Jednakże w doktrynie istnieje spór czy rozszerzona prawomocność materialna takich wyroków wyłącza także możliwość wytoczenia powództwa przeciwko innemu przedsiębiorcy, stosującemu postanowienie, którego stosowanie zakazano, w postępowaniu wytoczonym przeciwko innemu przedsiębiorcy.

W uchwale z dnia 19 grudnia 2003 r. (III CZP 95/03, OSNC 2005/2/25) Sąd Najwyższy wskazał, że powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 497⁴³ k.p.c. w związku z art. 365 k.p.c. i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok. Natomiast w uchwale z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 80/08, OSNC 2009/9/118) Sąd Najwyższy uznał, że rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda – w tym także przez organizację społeczną działającą na rzecz ochrony interesów konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w tym składzie podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 19 grudnia 2003 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił w niej, że granicami podmiotowymi powagi rzeczy osądzonej objęte są w zasadzie strony procesu, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. W takich wypadkach dochodzi do połączenia rozszerzonej prawomocności z powagą rzeczy osądzonej. Wypadki rozszerzonej podmiotowo prawomocności materialnej należy rozpatrywać nie tylko w aspekcie mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia (art. 365 § 1 k.p.c.), ale także w aspekcie powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). Sąd Najwyższy wskazał również, że wypadki rozszerzonej prawomocności i powagi rzeczy osądzonej można podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią wypadki, w których wyrok – ze względu na szczególny charakter przedmiotu osądu - skutkuje dla wszystkich i przeciw wszystkim (np. art. 435 § 1 k.p.c. i art. 458 § 1 k.p.c.). Natomiast do drugiej grupy należą wypadki, w których wyrok skutkuje wobec osób trzecich ze

względem na szczególny stosunek tych osób do jednej ze stron procesu i tylko wobec niej (np. wypadki następstwa prawnego, w tym objęte regulacją art. 192 pkt 3 k.p.c.). Tożsamość stron procesowych, jako warunek istnienia powagi rzeczy osądzonej, skutkującej w innej, późniejszej sprawie odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.), zachodzi, zdaniem Sądu Najwyższego zarówno wtedy, gdy w obydwu sprawach uczestniczą te same strony – bez względu na rolę procesową – jak i wtedy, gdy zamiast strony wcześniejszego procesu występuje jej następca prawny lub inna osoba objęta w danym wypadku rozszerzoną prawomocnością. W dalszym ciągu Sąd Najwyższy wskazał, że przedstawiona koncepcja ujmowania rozszerzonej prawomocności materialnej w łączności z powagą rzeczy osądzonej, akceptowana przez przeważającą część doktryny, jak też znajdująca odzwierciedlenie w judykaturze Sądu Najwyższego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1971 r., III CRN 361/71, OSPiKA 1972, nr 10, poz. 179, oraz z dnia 27 kwietnia 1999 r., III CKN 48/99, niepubl.), pozwala przyjąć, że powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 365 k.p.c. i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok. Pozew zaś obejmujący takie powództwo podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wyjaśnił również, że celem podstawowym postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone jest usunięcie postanowień wzorca uznanych za abuzywne z obrotu ze skutkiem nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich (erga omnes). Oznacza to w sposób oczywisty, zdaniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie, że powaga rzeczy osądzonej wynikająca z rozszerzonej mocy wiążącej, o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c. obejmuje również po stronie pozwanej innych przedsiębiorców, którzy posługują się wzorcem umowy zawierającym postanowienie wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK.

Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, uznając konkretne postanowienia wzorca umowy za abuzywne, wyłącza je z wszelkich wzorców umów, niezależnie od przedsiębiorcy posługującego się tym wzorcem. Natomiast inną kwestią jest indywidualne uzgodnienie z konsumentem takiego postanowienia i wprowadzenie go do umowy. Wskazać także należy, że kwestia zmiany okoliczności sprawy (czy też innych okoliczności sprawy) nie stoi na przeszkodzie odmowie odrzucenia pozwu w przypadku, gdy uznaje się, że rozszerzona moc wiążąca wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pokrywa się z zakresem powagi rzeczy osądzonej. Takie okoliczności należałoby bowiem zaliczyć do zdarzenia o charakterze *causa superveniens*, prowadzącego do wygaśnięcia powagi rzeczy osądzonej. Okoliczności takie jednak w sprawie niniejszej nie zachodzą.

Zważyć przy tym należy, że stosownie do art. 479⁴⁵ § 3 k.p.c. rejestr postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest jawny. Jawność ta pozwala przedsiębiorcom formułującym własny wzorzec na zapoznanie się z postanowieniami wzorców uznanych za niedozwolone, których stosowanie zostało zakazane i respektowanie wyroku sądu, na podstawie którego wpis został dokonany. W przeciwnym razie stosowną interwencję powinien podjąć już Prezes UOKiK na podstawie art. 24 ust 2 pkt. 1 ustawy z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.).

W niniejszej sprawie powód domagał się uznania za niedozwolone postanowienia wzorca umowy o treści: „...(...) gwarantuje zwrot wartości towaru. Pieniądze zostaną przelane na wskazane konto klienta lub na wyraźne życzenie klienta wysłane przekazem pocztowym (w tym wypadku koszt nadania przekazu zostanie odliczony od zwracanej kwoty). Koszty dostawy nie podlegają zwrotowi, klient płaci również za odesłanie towaru..”.

Analiza postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone wpisanych do Rejestru wskazuje natomiast, że dopiero w dniu 20 marca 2013 r., a zatem już w trakcie niniejszego postępowania do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, wpisane zostało postanowienie o treści: „Zwrot towaru odbywa się na koszt Zamawiającego, tzn. koszt dostawy i odesłania nie podlega zwrotowi, a wszelkie dodatkowe koszty np. Przekazu pocztowego będą potrącone ze zwracanej kwoty” (poz. 4371).

Ponieważ obie klauzule są w istocie tożsame, Sąd Apelacyjny uznał, iż wpisanie do rejestru klauzuli nr 4371 skutkuje niedopuszczalnością prowadzenia procesu w sprawie niniejszej.

Nie ulega bowiem wątpliwości, że wpisanie do rejestru w trakcie trwania postępowania klauzuli, o tożsamej treści winno skutkować umorzeniem postępowania ze względu na to, że od tej chwili wydanie wyroku w sprawie stało się niedopuszczalne (art. 355 § 1 k.p.c.), z powodu objęcia jej przedmiotu powagą rzeczy osądzonej.

W świetle powyższego, uznać należało, że Sąd I instancji błędnie przyjął, iż pozew wniesiony w przedmiotowej sprawie podlegał merytorycznemu rozpoznaniu.

Dlatego też zasadnym było uchylenie zaskarżonego postanowienia i umorzenie postępowania.

Z uwagi na opisaną wyżej przeszkodę procesową uniemożliwiającą merytoryczne rozpoznanie sprawy, Sąd Apelacyjny uznał podniesione w apelacji zarzuty dotyczące odmiennej oceny legitymacji procesowej powoda za bezprzedmiotowe.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.